

CHI PHÍ TUÂN THỦ THUẾ VÀ GIẢI PHÁP CẮT GIẢM CHI PHÍ TUÂN THỦ THUẾ Ở VIỆT NAM

● NGUYỄN ĐĂNG KHOA

TÓM TẮT:

Chi phí tuân thủ thuế là chi phí phải trả nhằm thực hiện các nghĩa vụ thuế. Chi phí này về mặt tự nhiên luôn có ảnh hưởng nhất định đến hoạt động của doanh nghiệp. Bài viết đưa ra các khái niệm cũng như cơ sở phát sinh của chi phí tuân thủ thuế và giải pháp để giảm bớt chi phí này tại Việt Nam.

Từ khóa: chi phí tuân thủ thuế, thuế, thủ tục hành chính, giải pháp.

1. Đặt vấn đề

Trong Báo cáo chỉ số đánh giá chi phí tuân thủ thủ tục hành chính năm 2020 (APCI 2020) vừa được Chính phủ công bố ngày 17 tháng 3 năm 2021, chi phí tuân thủ thủ tục hành chính về thuế là nhóm thấp nhất, trung bình 267 nghìn đồng. Cụ thể, thời gian thực hiện thủ tục thuế giảm 19% và chi phí trực tiếp giảm 79% so với năm 2019, dẫn đến tổng chi phí tuân thủ giảm 66%. Tuy nhiên, trong Báo cáo Chỉ số năng lực cạnh tranh cấp tỉnh PCI năm 2020 do Phòng Thương mại và Công nghiệp Việt Nam (VCCI) phối hợp với Cơ quan phát triển Quốc tế Hoa Kỳ (USAID) thực hiện, lĩnh vực thuế mặc dù có nhiều chuyển biến tích cực so với các năm trước, nhưng một số thủ tục còn gây phiền hà cho doanh nghiệp và gánh nặng chi phí tuân thủ trong lĩnh vực thuế vẫn còn nhiều, đặc biệt là

các chi phí không chính thức. Đảng và Nhà nước đã có những chính sách, quy định, văn bản pháp luật nhằm định hướng cũng như tìm giải pháp để giảm gánh nặng về chi phí tuân thủ thủ tục hành chính nói chung và chi phí tuân thủ thuế nói riêng.

2. Chi phí tuân thủ thuế

Chi phí tuân thủ thuế trước hết là chi phí tuân thủ thủ tục hành chính được tính toán dựa theo hướng dẫn tại Công văn số 7416/VPCP-TCCV ngày 15 tháng 10 năm 2010 của Văn phòng Chính phủ, công thức cụ thể như sau:

Chi phí tuân thủ thủ tục hành chính	=	Chi phí hành chính	+	Chi phí tài chính gián tiếp	+	Chi phí tài chính trực tiếp
-------------------------------------	---	--------------------	---	-----------------------------	---	-----------------------------

Trong đó, chi phí hành chính thường bao gồm tất cả chi phí để thực hiện hồ sơ của thủ tục hành

chính, chi phí tài chính gián tiếp là những chi phí nhằm đáp ứng các yêu cầu của thủ tục hành chính, bao gồm cả biểu mẫu và chứng thực, chi phí tài chính trực tiếp là phí, lệ phí để thực hiện thủ tục hành chính.

Các tác giả đã đưa ra các khái niệm chi phí tuân thủ thuế CPTTT nhưng tựu trung lại đều mang hàm ý giống nhau. Slemrod và Sorum (1984) cho rằng, chi phí tuân thủ thuế liên quan đến tất cả các chi phí phải chịu bởi người nộp thuế hoặc bên thứ ba trong việc tuân thủ yêu cầu của hệ thống thuế. Theo Sandford (1995), chi phí tuân thủ thuế là tổng chi phí phát sinh bởi người nộp thuế, nhằm đáp ứng những yêu cầu của Luật Thuế và cơ quan thuế.

Theo Trần Nam Bình và Chris Evans cùng cộng sự (2000), những chi phí tuân thủ thuế cốt lõi bao gồm chi phí của lao động để hoàn thành các hoạt động liên quan đến thuế; chi phí trả cho bên ngoài để tư vấn hoặc thực hiện thay các hoạt động về thuế; chi phí không thường xuyên khác như máy móc, phần mềm, cước bưu điện hay chi phí đi lại; chi phí khác, bao gồm cả chi phí phát sinh do tâm lý của người nộp thuế.

Tóm lại, chi phí tuân thủ thuế bao gồm thời gian được quy đổi và chi phí bằng tiền mà người nộp thuế bỏ ra để hoàn thành nghĩa vụ thuế theo quy định của Luật Thuế.

3. Tác động của chi phí tuân thủ thuế đến hoạt động của doanh nghiệp

Nhiều nghiên cứu đã đưa ra các ảnh hưởng của chi phí tuân thủ thuế đến người nộp thuế nói chung. Trong khuôn khổ bài viết này, tác giả chỉ đưa ra những ảnh hưởng của chi phí tuân thủ thuế đến hoạt động của doanh nghiệp.

Thứ nhất, chi phí tuân thủ thuế tạo gánh nặng về chi phí cho doanh nghiệp. Như đề cập trong phần giới thiệu, cả 2 Báo cáo APCI 2020 và Báo cáo Chỉ số năng lực cạnh tranh cấp tỉnh PCI 2020 đều ghi nhận mức giảm trong chi phí tuân thủ thuế của các doanh nghiệp cả chính thức và phi chính thức, nhờ vào nhiều biện pháp cải cách thủ tục hành chính như điện tử hóa việc kê khai, thu

nộp thuế, giảm thời gian giải quyết các thủ tục, cũng như chuyển từ “tiền kiểm” sang “hậu kiểm” các thủ tục đối với doanh nghiệp. Báo cáo APCI 2020 tập trung vào các thủ tục nhằm hoàn thành nghĩa vụ trước khi giải thể đối với doanh nghiệp, khai quyết toán thuế thu nhập doanh nghiệp, khai thuế giá trị gia tăng theo phương pháp khấu trừ, trong khi thủ tục về thuế còn nhiều mảng công việc và quy trình khác, trong khi Báo cáo Chỉ số năng lực cạnh tranh cấp tỉnh thực hiện khảo sát nhiều thủ tục hơn.

Qua nội dung trình bày, hai báo cáo vẫn cho thấy chi phí không chính thức vẫn phát sinh trong việc thực hiện các thủ tục hành chính về thuế, nhất là ở giai đoạn thanh tra, kiểm tra các thủ tục về thuế. Đặc biệt hơn, Báo cáo Chỉ số cạnh tranh cấp tỉnh PCI 2020 cho thấy 22% doanh nghiệp dân doanh trong nước phản ánh các thủ tục hành chính về thuế còn nhiều phiền hà, đứng thứ hai sau lĩnh vực Bảo hiểm xã hội với 29%. Các doanh nghiệp có vốn đầu tư trực tiếp nước ngoài (FDI) cũng cho rằng nhóm thủ tục gây phiền hà nhất là Thuế, phí với 24% doanh nghiệp tham gia khảo sát đồng ý. Các thủ tục gây phiền hà nhất tập trung chủ yếu ở thủ tục hoàn thuế và quyết toán với tỷ lệ phản ánh lần lượt là 27% và 22%. 29% doanh nghiệp FDI tham gia khảo sát cũng cho rằng họ chịu gánh nặng từ công tác thanh tra, kiểm tra thuế mà trong đó thường phát sinh các chi phí không chính thức.

Thứ hai, chi phí tuân thủ thuế ảnh hưởng đến hành vi tuân thủ pháp luật về thuế của doanh nghiệp. Về mặt tự nhiên, chi phí tuân thủ thuế càng thấp thì người nộp thuế dễ dàng tuân thủ các quy định của thủ tục hành chính thuế. Trong một nghiên cứu tại Tanzania đối với các doanh nghiệp vừa và nhỏ, Deogratus Ng'winula Mahangila (2017) đã kết luận rằng chi phí tuân thủ thuế có tác động ngược chiều đến hành vi tuân thủ pháp luật về thuế. Chi phí tuân thủ thuế càng lớn càng làm gia tăng khả năng tránh thuế của doanh nghiệp. Các nghiên cứu trong nước cũng

đưa ra kết quả tương tự về tính đối lập giữa chi phí tuân thủ thuế và hành vi tuân thủ pháp luật thuế của các doanh nghiệp (Nguyễn Thị Ngọc Diệp - Nguyễn Huy Hoàng, 2017; Nguyễn Thị Lệ Thúy, 2009).

4. Giải pháp giảm thiểu chi phí tuân thủ thuế

Trên cơ sở các nội dung trình bày trong phần “Tác động của chi phí tuân thủ thuế đến hoạt động của doanh nghiệp” nêu trên, tác giả đề xuất một số giải pháp nhằm cắt giảm chi phí tuân thủ thuế cho các doanh nghiệp.

Thứ nhất, cần tiếp tục tăng cường áp dụng một cách triệt để và tối ưu việc điện tử hóa các thủ tục hành chính thuế như đã làm trong những năm gần đây. Kết quả cắt giảm thời gian và chi phí tuân thủ theo Báo cáo APCI 2020 là rất tốt, đưa mức đánh giá của người nộp thuế đối với việc cải cách của cơ quan thuế lên đứng đầu trong 9 nhóm thủ tục được khảo sát. Mặc dù vậy, cơ quan thuế có thể phải tiếp tục triển khai việc quản lý kê khai, thu nộp thuế đến toàn bộ doanh nghiệp, đồng thời với việc triển khai tốt hơn việc áp dụng hóa đơn điện tử của các doanh nghiệp. Thời hạn áp dụng hóa đơn điện tử bắt buộc trước được quy định là từ ngày 01/11/2020 đã phải lùi sang ngày 01/7/2022 vì nhiều nguyên nhân. Nếu cơ quan thuế chuẩn bị kỹ càng, có biện pháp tuyên truyền, hỗ trợ tốt hơn thì mới mong hoàn thành đúng thời hạn.

Bên cạnh đó, cần tiến thêm một bước nữa trong việc hỗ trợ người nộp thuế đối với các thủ tục hành chính thuế trên internet bằng việc xây dựng các nội dung hướng dẫn cụ thể rõ ràng hơn để giúp doanh nghiệp có thể tiếp cận ngay và thực hiện dễ dàng. Ứng dụng trí tuệ nhân tạo vào việc giải đáp các thắc mắc, phản hồi các yêu cầu của doanh nghiệp cũng như hỗ trợ các thủ tục, đặc biệt là các thủ tục được phản ánh gây nhiều phiền hà, mất thời để giảm thời gian tìm hiểu và thực hiện các thủ tục của doanh nghiệp.

Đối với công tác thanh tra, kiểm tra thuế, hiện bị nhiều doanh nghiệp phản ánh nhất, nên tăng

cường sử dụng một cách tối ưu phần mềm quản lý thuế tập trung (TMS) trong việc lựa chọn các doanh nghiệp có rủi ro cao để tiến hành. Việc này cần kết hợp với phân tích các yếu tố khác từ hồ sơ khai, nộp thuế, hoàn thuế của doanh nghiệp để chọn đúng doanh nghiệp cần thanh tra, kiểm tra để hạn chế phiền hà đến doanh nghiệp. Để thực hiện tốt, cần tiếp tục nghiên cứu, bổ sung các tính năng cho phần mềm này cũng như tập huấn cho công chức thuế cách thức sử dụng hiệu quả nhất.

Thứ hai, tiếp tục hoàn thiện chính sách thuế và cải cách công tác quản lý thuế. Cụ thể, các quy định trong từng sắc thuế phải rõ ràng, minh bạch hơn để người nộp thuế có thể dễ dàng đọc và thực hiện, tránh tâm lý lo ngại việc áp dụng sai dẫn đến phát sinh chi phí không chính thức hoặc chi phí thuê các chuyên gia tư vấn hỗ trợ. Quy trình thực hiện các thủ tục cần được đơn giản hóa nhiều hơn mặc dù đã được lược bỏ bớt trong những năm vừa qua. Cần sớm áp dụng cơ chế “thỏa thuận trước về phương pháp xác định giá tính thuế” (APA) trong quản lý thuế. Hiện tại, Bộ Tài chính đang lấy ý kiến rộng rãi về Dự thảo Thông tư hướng dẫn vấn đề này nhằm cụ thể hóa Điều 41 của Nghị định số 126/2020/NĐ-CP ngày 19 tháng 10 năm 2020 của Chính phủ. Thông tư này sớm được ban hành sẽ giúp các doanh nghiệp có thể chuẩn bị trước về việc xác định APA dựa trên kế hoạch, thông tin dự kiến của chính doanh nghiệp, tạo sự chủ động trong việc thực hiện các thủ tục hành chính, khai và nộp thuế nhằm giảm thiểu chi phí tuân thủ thuế.

Thứ ba, cần triệt để kiểm soát các tình huống gây phát sinh chi phí không chính thức của doanh nghiệp trong thực hiện các thủ tục hành chính về thuế, đặc biệt trong lĩnh vực thanh tra, kiểm tra. Để làm được điều này, cần xây dựng kế hoạch thanh tra, kiểm tra rõ ràng, minh bạch trên cơ sở phân tích, đánh giá doanh nghiệp có rủi ro như đã đề cập trong phần trên, hạn chế thanh tra, kiểm tra tràn lan, không có trọng điểm. Bên cạnh đó, cần giám sát kết quả thanh tra, kiểm tra một

cách nghiêm ngặt kết hợp với mở rộng kênh phản hồi, khiếu nại kết quả thanh tra của doanh nghiệp với cấp trên có thẩm quyền nhằm hạn chế các hành vi tiêu cực từ công chức thuế. Điều cốt lõi vẫn nằm ở phẩm chất đạo đức của công chức thuế, do đó cần bồi dưỡng, giáo dục đi kèm với xử lý, kỷ luật hoặc thậm chí cho ra khỏi ngành, xử lý hình sự những người gây những nhiều doanh nghiệp để trục lợi. Những năm gần đây, quy trình tuyển dụng cán bộ thuế đã có sự minh bạch đáng kể, cần phát huy hơn nữa. Nhưng để có được đội ngũ có phẩm chất tốt, cần phải quán triệt các quy định của ngành ngay từ những ngày đầu để tạo tâm lý cho công chức thuế luôn vững vàng trong công tác, đáp ứng yêu cầu của một nền hành chính phục vụ. Có như vậy mới giảm thiểu được chi phí không chính thức cho các doanh nghiệp nói riêng và cho toàn xã hội nói chung.

5. Kết luận

Chi phí tuân thủ thuế mặc dù đã giảm mạnh trong năm 2020 so với các năm trước nhờ vào các nỗ lực cải cách của toàn bộ hệ thống quản lý thuế nhưng đâu đó vẫn còn nhiều phản ánh về các thủ tục phiền hà, mất thời gian, phát sinh các chi phí không chính thức trong việc thực thi nghĩa vụ thuế của doanh nghiệp. Các Báo cáo APCI 2020 cũng như Báo cáo chỉ số cạnh tranh cấp tỉnh PCI 2020 đã chỉ ra các vấn đề này. Vì vậy, cần hiểu rõ các tác động của chi phí tuân thủ này lên hoạt động của doanh nghiệp và tìm ra giải pháp giảm hơn nữa chi phí tuân thủ, tạo điều kiện cho các doanh nghiệp có thể yên tâm sản xuất - kinh doanh, tăng trưởng và mở rộng hoạt động. Các giải pháp là ý kiến riêng của tác giả dựa trên bối cảnh các nỗ lực của Chính phủ và ngành Thuế trong việc giảm thiểu chi phí tuân thủ và hỗ trợ cho doanh nghiệp ■

TÀI LIỆU THAM KHẢO:

1. Nguyễn Thị Ngọc Diệp - Nguyễn Huy Hoàng (2017), Các nhân tố ảnh hưởng tới hành vi tuân thủ thuế thu nhập doanh nghiệp tại các doanh nghiệp nhỏ và vừa, *Tạp chí Công Thương*, 6, 234-239.
2. Nguyễn Thị Lệ Thúy (2009), *Hoàn thiện quản lý thu thuế của Nhà nước nhằm tăng cường sự tuân thủ thuế của doanh nghiệp (Nghiên cứu tình huống của Hà Nội)*, Luận án Tiến sĩ Trường Đại học Kinh tế quốc dân.
3. B Tran-Nam, C Evans, K Ritchie and M Walpole. (2000). Tax Compliance Costs: Research Methodology and Empirical Evidence from Australia. *National Tax Journal*, 53(2), 229-252.
4. Deogratus Ng'winula Mahangila. (2017). The impact of tax compliance costs on tax compliance behaviour. *Journal of Tax Administration*, 3(1). 577-586.
5. J. Slemrod and N. Sorum. (1984). The Compliance cost of the U.S. Individual Income tax system. *National Tax Journal*, 37(4), 461-474.
6. Sandford, C. (ed.). (1995). *Taxation Compliance Costs: Measurement and Policy*. UK: Fiscal Publications.

Ngày nhận bài: 8/3/2021

Ngày phản biện đánh giá và sửa chữa: 8/4/2021

Ngày chấp nhận đăng bài: 20/4/2021

Thông tin tác giả:

ThS. NGUYỄN ĐĂNG KHOA

Khoa Kinh tế và Quản trị kinh doanh

Trường Đại học An Giang, Đại học Quốc gia TP. Hồ Chí Minh

TAX COMPLIANCE COSTS AND SOLUTIONS TO REDUCE THESE COSTS IN VIETNAM

● Master. **NGUYEN DANG KHOA**

Faculty of Economics and Business Administration

An Giang University, An Giang, Vietnam

Vietnam National University Ho Chi Minh City, Vietnam

ABSTRACT:

Tax compliance costs are the costs which taxpayers and others incur in meeting obligations imposed under tax legislation. These costs naturally always have a certain effect on the operation of enterprises. This paper presents some concepts and basis for the tax compliance costs, and also proposes some solutions to help enterprises in Vietnam lower these costs.

Keywords: tax compliance costs, taxation, administrative procedures, solutions.